

**TALABALARDA AKSIOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA KITOBXONLIK MADANIYATINI
SHAKLLANTIRISHNING MOHIYATI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10994728>

Irisboyeva Xotira Utbosarovna

*O`zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasiga qarashli "Temirbeklar maktabi"
akademik litseyi bosh o`qituvchi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kitob mutolaasining jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati haqida fikr yuritilgan. Talabalarda aksiologik yondashuv asosida kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va mamlakatimizda kitobxonlarga yaratilib berilayotgan imkoniyatlar va kitobxonlikning yoshlar hayotidagi muhim jihatlari keng yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *kitob, mutolaa, faoliyat, jamiyat, kutubxona, elektron kutubxona, yoshlar, salohiyat.*

Kitob inson ma'naviyatini yuksaltiruvchi muhim vosita. Yurtimizda o'sib kelayotgan yosh avlodni ma'nan yetuk, aqlan salohiyatli qilib tarbiyalashda kitobning o'zni beqiyos, albatta. Ayni shu bois talabalarda ham kitobxonlikni targ'ib qilishga alohida e'tibor qaratilib, bu borada davra suhbatlari, konferensiyalar tashkil etilmoqda.

Kitob – bilim bulog'i. Bu buloqdan bahra olmagan inson johillikka yuz tutadi. U har qanday tubanlikka qo'l urishi, insoniylikni, vijdonini arzimagan narsaga sotib yuborishi mumkin. Jamiyatda kitobxonlik qay darajada keng ommalashgan bo'lsa, ziyoli ahli shunchalik ko'p bo'ladi, o'z navbatida bu joyda umuminsoniy qadriyatlar barqaror turmush tarziga aylanadi.

Internet qarshisida soatlab o'tiradiganlar g'araz niyatli kimsalarning domiga ilinib, qanchadan-qancha qotilliklarga qo'l urmoqdalar. Ammo kitob o'qigan inson bunday qabihliklarga qo'l urmasligi aniq. Amir Temur bobomiz aytganliridek: "Kitob barcha bunyodkorlik, yaratuvchilik va aql idrokning ilmu-donishning asosidir. Hayotni o'rgatuvchi murabbiydir". Ajdodlarimiz ilm o'rganish, kitob o'qishga hamisha eng muhim vazifa sifatida qarab kelishgan. Qur'oni karimning ilk nozil bo'lgan oyati "O'qi" amri bo'lgan. Otabobolarimiz ilm o'rganish, kitob yozish va o'qish borasida butun tarix davomida boshqalarga o'rnak bo'lishgan. Tarixdan bizga ma'lumki, ilgari Yassaviy, Bedil, Fuzuliy, Maxtumquli, Mashrab g'azallarini yod bilmaslik or sanalgan. O'tmishda xorijdan yurtimizga sayohat yoki tijorat niyatida kelgan mashhur shaxslar bu yerdagi kutubxonalar va kitob do'konlarining ko'pligi va kitoblarning xilma-xilligini ko'rib xayratlanganlar.

Sohibqiron Amir Temur ta'biri bilan aytganda, "Kitob (bitig) barcha bunyodkorlik, yaratuvchilik va aql-idrokning, ilmu donishning asosidir, hayotni yaratuvchi murabbiydir". Shu ma'noda, shaklidan qat'i nazar, barcha kitoblar milliy o'zligimiz hamda umuminsoniy qadriyatlarni targ'ib etishga xizmat qilishi ayni muddao.

Alisher Navoiy hazratlari deydilarki, “Kitob – beminat ustoz, bilim va ma’naviy yuksalishga erishishning eng asosiy manbai”.

Talabalarimizda kitob o‘qib, munosib ta’lim-tarbiya olish, ilm-fan bilan shug‘ullanishning ahamiyatiga doir maqollar ham juda ko‘p. Jumladan, “Kitobsiz aql – qanotsiz qush”, “Baxt belgisi – bilim”, “Bilim – aql chirog‘i”, “Ilm baxt keltirar, bilim taxt keltirar”, “Hunar – oqar buloq, ilm – yonar chiroq”, “Oltin olma, bilim ol, bilim olsang, bilib ol”. Bunday purhikmat naqlarni uzoq davom ettirish mumkin. Talabalarni kitob o‘qishga qiziqtirishda oliygohlarning roli beqiyos ekanligi hech birimizga sir emas.

Kitob-umr yo‘llarini yorituvchi so‘nmas nur, inson hayotiga mazmun baxsh etuvchi saodat manbai, unga har qanday vaziyatda ham hamroh bo‘luvchi sodiq do‘st. Talabalarining ma’naviy kamolotini ta‘minlashda kitob singari kuchli qudratga ega vosita yo‘q. Shu bois azal-azaldan ma‘rifat peshvolari, ahli donishlar butun insoniyatni kitob o‘qishga, undan ilmu odob sirlarini o‘rganishga chorlab kelishgan.

Darhaqiqat, kitob insonni yerdan ko‘kka ko‘taruvchi, uning ma‘naviy quvvatini oshiruvchi buyuk kuchdir. U insoniyatning tarixiy xotirasi, ma‘naviy-ma‘rifiy olami, ilmiy zaminini mustahkamlovchi, kelajakni yorqin ko‘rsatib borishga qodir mash‘ala hisoblanadi.

Joriy tizimda kutubxonachilardan yangicha kasbiy mahorat talab etila boshladi. Elektron kutubxonaning hayotimizning bir bo‘lagiga aylanishi kutubxonachilardan zamonaviy innovatsion texnik jihozlarni yaxshi bilishni, internet olamidani xabardor bo‘lib, o‘z kasibining ustasi bo‘lish ma‘suliyatini yukladi. Zamon shiddat bilan ilgarilab, rivojlanib bormoqda. Bu kutubxonachidan yoshlar tarbiyasi jarayonida yuksak zamonaviy bilim va ko‘nlikma, yuqori salohiyat egasi bo‘lishni taqozo etmoqda. Kitobxonlik madaniyatining rivojlanishi jamiyatimizning man‘aviy poydevori bo‘lishi bilan birga uning taraqqiyotini belgilovchi omil bo‘lib xizmat qiladi

Kitob o‘quvchilarini nafaqat man‘aviy balki, moddiy jihatdan ham rag‘batlantirib turish zarur.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 7 iyundagi PQ-4354- son “O‘zbekiston Respublikasi aholisiga axborot-kutubxona xizmati ko‘rsatishni yanada takomillashtirish to‘g‘risida” gi qarori sohaning yangi integratsiya jarayoni bo‘ldi, desak to‘g‘ri bo‘ladi.

Mazkur qarorda: axborot-kutubxona faoliyatiga, kitobxonlarga xizmat ko‘rsatish, fondlarni to‘ldirish va saqlash, kutubxona jarayonlarini avtomatlashtirish, ilmiy-tadqiqot va tashkiliy-uslubiy faoliyat, kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va rag‘batlantirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirishga jiddiy ta‘sir ko‘rsatish imkonini beradi.

Aholiga axborot-kutubxona xizmati ko‘rsatishni yanada takomillashtirish, axborot-kutubxona muassasalari faoliyatini rivojlantirish maqsadida: quyidagilar aholiga axborot-kutubxona xizmati ko‘rsatishni sifat jihatidan yanada rivojlantirish sohasidagi asosiy vazifalar etib belgilansin:

- axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi va zamonaviy umumjahon tendensiyalarini hisobga olgan holda axborot-kutubxona faoliyatini isloh qilish;

- aholiga axborot-kutubxona xizmatlari ko'rsatish bo'yicha ijtimoiy kafolatlarni sifatli ta'minlash hamda zamonaviy talablarni hisobga olgan holda axborot-kutubxona muassasalarini rivojlantirish maqsadida normativ-huquqiy bazani takomillashtirish;

- hududlarda aholiga axborot-kutubxona xizmatlari ko'rsatishni barqaror rivojlantirishga ko'maklashish;

- axborot-kutubxona muassasalarining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash, shu jumladan, yangi bino va inshootlarni qurish, mavjud binolarni rekonstruksiya qilish, ularni zamonaviy uskunalar bilan ta'minlash;

- kutubxona sohasida davlat xususiy sheriklikni, xususiy va elektron (virtual) kutubxonalar tarmog'ini rivojlantirish;

- kutubxonalar faoliyatining samaradorligini va foydalanuvchilarga xizmat ko'rsatish (shu jumladan, pullik xizmat ko'rsatish) tezkorligini oshirish uchun elektron kitoblar tarqatishga ixtisoslashgan internetresurslar bilan hamkorlikni kengaytirish;

- axborot-kutubxona muassasalarini malakali mutaxassislar bilan ta'minlash [3: www.lex.uz].

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev tomonidan 2019 yil 19 mart kuni yoshlarni madaniyat, san'at, jismoniy tarbiya va sportga keng jalb etish, yoshlarda axborot texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish, ular o'rtasida kitobxonlikni targ'ib qilish, xotin-qizlar bandligini oshirishga qaratilgan beshta muhim tashabbus ilgari surildi.

Ushbu beshta tashabbusning to'rtinchisi, ya'ni aholi, ayniqsa, yoshlar ma'naviyatini yuksaltirish, ular o'rtasida kitobxonlikni keng targ'ib qilish yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, joriy tizimda kutubxonachilardan yangicha kasbiy mahorat talab etila boshladi. Elektron kutubxonaning hayotimizning bir bo'lagiga aylanishi kutubxonachilardan zamonaviy innovatsion texnik jihozlarni yaxshi bilishni, internet olamidan xabardor bo'lib, o'z kasibining ustasi bo'lish ma'suliyatini yukladi. Zamon shiddat bilan ilgarilab, rivojlanib bormoqda. Bu kutubxonachidan yoshlar tarbiyasi jarayonida yuksak zamonaviy bilim va ko'nlikma, yuqori salohiyat egasi bo'lishni taqozo etmoqda. Kitobxonlik madaniyatining rivojlanishi jamiyatimizning man'aviy poydevori bo'lishi bilan birga uning taraqqiyotini belgilovchi omil bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. I Yuldashev, O' Nosirov. Kutubxona – axborot xizmati: Nazariyasi va uslubiyoti. - Toshkent – 2019. 40-b.

2. "2020-2025 yillarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori 2020. 14 dek. 781-son.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 7 iyundagi PQ- 4354-son "O'zbekiston Respublikasi aholisiga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatishni yanada takomillashtirish to'g'risida"gi qarori. www.lex.uz.
4. Musaev A. TECHNOLOGIES FOR ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 146-149.
5. Musaev A. TECHNOLOGIES FOR ORGANIZING INDEPENDENT EDUCATION OF STUDENTS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 1. – С. 146-149.
6. Мусаев А. Ш. РАҚАМЛИ ТАЪЛИМ МУҲИТИДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИ ДАСТУРИЙ ВОСИТАЛАР АСОСИДА ТАШКИЛ ЭТИШ //E Conference Zone. – 2022. – С. 125-128.
7. Мусаев А. Ш. ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИДА КОМПЕТЕНТЛИ МУТАХАССИС ТАЙЁРЛАШДА МУСТАҚИЛ ТАЪЛИМНИНГ ЎЗИГА ХОС ҲУСУСИЯТЛАРИ //E Conference Zone. – 2022. – С. 115-117.
8. Irisbayeva Y. Using" Cluster" Method //Eastern European Scientific Journal. – 2018. – №. 6.
9. Irisbayeva Y. Future Educators Professional Readiness to Interact with Preschool Children //Eastern European Scientific Journal. – 2019. – №. 1.
10. Irisbayeva Y. PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE EDUCATORS TO INTERACT WITH CHILDREN OF PRESCHOOL AGE //European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2019. – Т. 7. – №. 7.
11. O'tbosarovna I. Y. Improving the professional pedagogical preparation of students to interact with children's mechanisms //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. – 2022. – Т. 2. – №. 1.5 Pedagogical sciences.
12. Yo I. MULOQOT JARAYONIDA BOLA SHAXSINI RIJOVLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK JIHATLARI //Экономика и социум. – 2023. – №. 6-1 (109). – С. 165-169.
13. O'tbosarovna I. Y. Pedagogical opportunities for improving the readiness of students to interact with children //Confrencea. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 268-270.
14. Ирисбаева Ё. У. ТЕОРИЯ ДЕТСКОЙ ИГРЫ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ //Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста. – 2023. – С. 26-32.
15. Ирисбаева Ё. У. СВЯЗНАЯ РЕЧЬ-ГЛАВНОЕ ДОСТИЖЕНИЕ В РЕЧЕВОМ РАЗВИТИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА